

Samkvæmt framansögðu ber að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Málskostnaður fellur niður að öðru leyti en því, að stefnda ber að greiða stefnanda helming úttektarkostnaðar, kr. 7.260.

Már Pétursson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Thor R. Thors, á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Guðmundar Sigurðssonar, að öðru leyti en því, að stefnda ber að greiða stefnanda kr. 7.260 vegna úttektarkostnaðar innan 15 daga frá birtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum, en annar málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 23. nóvember 1979.

Nr. 174/1977. Meitillinn h/f

(Skúli Pálsson hrl.)

gegn

Fiskveiðasjóði Íslands

(Axel Kristjánsson hrl.).

Skuldabréf. Verðtrygging. Lögskýring.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Ármann Snævarr, Björn Sveinbjörnsson, Magnús P. Torfason, Sigurgeir Jónsson og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi hefur skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 4. október 1977, að fengnu áfrýjunarleyfi samkvæmt 2. mgr. 20. gr. laga nr. 75/1973, dags. 27. september s. á. Gerir hann svofelldar dómkröfur:

1. Að stefnda verði gert að greiða sér 3.741.098 krónur auk 13% ársvaxta af 258.170 krónum frá 24. júlí 1974 til 22. júlí 1975, af 497.214 krónum frá þeim degi til 1. desember

1975 og af 3.741.098 krónum frá þeim degi til 1. september 1977, 16% ársvaxta frá þeim degi til 20. febrúar 1978, 19% ársvaxta frá þeim degi til 1. júní 1979, en 22% ársvaxta frá þeim degi til greiðsludags.

2. Að stefnda verði gert að greiða sér 14.767 krónur auk 13% ársvaxta frá 28. maí 1973 til 1. september 1977, 16% ársvaxta frá þeim degi til 20. febrúar 1978, 19% ársvaxta frá þeim degi til 1. júní 1979, en 22% ársvaxta frá þeim degi til greiðsludags.

3. Að stefnda verði gert að greiða málskostnað fyrir héraðsdómi og Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Áfrýjandi hefur stefnt sjávarútvegsráðherra fyrir Hæstarétt til réttargæslu.

Fyrir Hæstarétti hefur stefndi fallið frá þeirri málsvörn, að áfrýjandi hafi ekki í tæka tíð mótmælt og gert fyrirvara um það gagnvart sér, að hann teldi lán þau, sem um er fjallað í málinu, vera bundin skilmálum, sem ekki væru að lögum. Að öðru leyti færa aðiljar fram sömu rök fyrir dómkröfum sínum og þeir gerðu í héraði.

Ekki verður talið, að lán þau, sem stefndi endurlánaði áfrýjanda af lánsfé frá Framkvæmdasjóði Íslands, hafi ásamt sambærilegum endurlánum stefnda til annarra aðilja af sama lánsfé myndað sérstakan lánaflokk í skilningi 5. gr. laga nr. 75/1966. Með þessari athugasemd og að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Eftir þessum úrslitum ber að dæma áfrýjanda til að greiða stefnda 550.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Meitillinn h/f, greiði stefnda, Fiskveiðasjóði Íslands, 550.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 9. febrúar 1977.**I.**

Mál þetta, sem tekið var til dóms 25. f. m., er höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur með stefnu, birtri 4. maí 1976.

Stefnandi málsins er Meitillinn h/f, Þorlákshöfn.

Stefndi er Fiskveiðasjóður Íslands, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru nú þessar:

1. Að stefnda verði gert að greiða stefnanda kr. 3.741.098 með 13% ársvöxtum af kr. 258.170 frá 24. júlí 1974 til 22. júlí 1975, af kr. 497.241 frá þeim degi til 1. desember 1975 og af kr. 3.741.098 frá þeim degi til greiðsludags.

2. Að stefnda verði gert að greiða honum kr. 14.767 ásamt 13% ársvöxtum frá 28. maí 1973 til greiðsludags.

3. Að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað skv. mati dómarans.

Stefndi krefst sýknu af kröfum stefnanda og stefnanda verði gert að greiða honum málskostnað.

Stefnandi hefur stefnt sjávarútvegsráðherra til þess að gæta réttar sjávarútvegsráðuneytisins í máli þessu. Stefnandi hefur engar kröfur gert á hendur réttargæslustefnda, og af hálfu réttargæslustefnda hafa engar kröfur verið gerðar í málinu.

Sáttaumleitanir af hálfu dómsins hafa ekki borið árangur.

II.

Stefnandi skýrir svo frá málavöxtum, að á árinu 1972 hafi stefnandi látið byggja fyrir sig á Akureyri 105 rúmlesta stál-fiskiskip, sem hlotið hafi nafnið Brynjólfur, ÁR 4. Stefnandi hafi fengið skipið afhent í febrúarmánuði 1972. Stefnandi hafi lánað stefnanda fé til þessara framkvæmda og hafi lánin verið tryggð með 1. veðrétti í skipinu. Eftir að skipið var komið í notkun, hafi orðið mjög verulegur dráttur á, að gengið væri frá mati á skipinu vegna smíðinnar og endanlegum lánunum af hálfu stefnda. Hafi fyrirsvarsmenn stefnanda ekki talið sig eiga sök á þessum drætti, heldur hafi matsgerð og endanlegur talnafrágangur dregist hjá stefnda. Þegar stefndi hafi loks verið tilbúinn að ganga endanlega frá lánunum um miðjan mars 1973, eða ári eftir að skipið var komið í rekstur, hafi komið í ljós, að stefndi setti það skilyrði fyrir veitingu lánsins, að 10% af lánunum sjóðsins skyldu vera verðtryggð þannig, að afborgunargreiðslur þessara 10 hundraðshluta af lánsupphæðinni skyldu miðast við hækkun byggingarvísitölu frá lántökudegi til greiðsludags.

Ríkharð Jónsson, framkvæmdastjóri stefnanda, hefur skýrt svo frá, að hann og aðrir fyrirvarsmenn stefnanda hafi verið með öllu grunlausir um, að þessi ákvörðun stjórnar sjóðsins stæðist ekki að lögum, enda hafi fyrirvarsmenn stefnanda enga athugasemd gert við þetta skilyrði, þegar lánin voru veitt. Hafi þeir mátt ætla, að sjóðurinn hefði fullnægt öllum lögformlegum skilyrðum til að hefja útgáfu vísitölubundinna lána, enda hafi verið tekið skýrt fram af hálfu sjóðsins, að ákvörðun þessi væri gerð með samþykki Seðlabanka Íslands og sjávarútvegsráðuneytisins. Hins vegar hafi þeir (fyrirvarsmenn stefnanda) reynt að losna undan þessu lánsákvæði með skírskotun til þess, að lán-takan hefði dregist óeðlilega lengi, án þess að það væri sök stefnanda. Hafi þeir farið fram á, að lánin yrðu afgreidd samkvæmt þeim reglum, er giltu á árinu 1972, en til vara, að stefnandi þyrfti ekki að taka 10% lánsfjárhæðarinnar, sem bundin skyldi vísitöluákvæðunum. Niðurstaða framkvæmdastjóra stefnda og lögfræðinga stefnda hafi hins vegar orðið sú, að ekki kæmi til greina annað en að fylgja nýju reglunum og ef stefnandi tæki ekki vísitölubundna hlutann, yrði ekki um neina lánveitingu að ræða. Hafi lánin því verið afgreidd samkvæmt nýju reglunum. Hann segir, að málaleitan þeirra og allar umræður um hana hafi farið fram munnlega. Nokkru eftir að gengið var frá lánunum, hafi fyrirvarsmönnum stefnanda borist til eyrna, að Lands-samband íslenskra útvegsmanna, skammstafað LÍÚ, hefði mót-mælt þessum lánskjörum stefnda sem ólögmætum og krafist leiðréttingar f. h. útgerðarmanna almennt, það er þeirra, sem höfðu fengið vísitölutryggð lán hjá sjóðnum. Hafi þetta orðið til þess, að fyrirvarsmenn stefnanda hafi ekki gert frekari til-raunir í þessa átt sjálfir.

Því er haldið fram af hálfu stefnanda, að LÍÚ hafi alla tíð frá þeim tíma, er fyrirvarsmönnum þess varð kunnugt um þessi vísitöluákvæði í lánunum stefnda, farið með ágreiningsefni þetta gagnvart stefnda, en mál þetta hafi fyrst komið upp á stjórnar-fundi hjá LÍÚ þann 28. febrúar 1973. Síðan hafi LÍÚ rekið mál þetta á félagslegum grundvelli sem málsvari allra útvegsmanna í landinu. Einstakir útvegsmenn hafi hins vegar haldið að sér höndum, enda hafi einstakir útgerðarmenn ekki treyst sér til að berjast einir á þessum vettvangi. Hafi LÍÚ því haldið uppi réttargæslu vegna þessa lánsákvæðis og jafnframt haft frum-kvæðið um rekstur þessa máls alla tíð. Þegar fullljóst hafi orðið, að stefndi mundi ekki fallast á leiðréttingu á vísitöluákvæðum

veðskuldanna, hafi LÍÚ höfðað mál á hendur stefnda. Það mál hafi verið þingfest hinn 8. janúar 1976, en verið fellt niður hinn 29. apríl s. á., þar sem vafi hafi þótt á því leika, að LÍÚ væri réttur aðili að málinu og ekki hefði þótt rétt að tefla í tvísýnu, að málið tefðist vegna hugsanlegrar sýknu vegna aðildarskorts. Hafi LÍÚ þá óskað þess við stefnanda, að málið yrði rekið í nafni stefnanda sem prófmál. Hafi það verið samþykkt af hálfu stefnanda.

Svo er frá skýrt af hálfu stefnanda, að hinn 30. október 1975 hafi báturinn Brynjólfur, ÁR 4, farist. Hafi þá lánin, sem stefndi veitti, verið gerð upp, eins og áskilið hafi verið í veðskulda-bréfum. Vátryggingarfélag bátsins hafi þá greitt í vísitölubætur samtals kr. 2.985.687 við útborgun vátryggingarfjárins, en áður hafi stefnandi verið búinn að greiða kr. 755.411 í vísitölubætur. Samtals hafi því verið greiddar kr. 3.741.098 í vísitölubætur af ofangreindum lánum, en það sé sú fjárhæð, sem um sé deilt í málinu. Stefnandi, sem telur, að stefndi hafi ekki haft heimild til þess að vísitölubinda umrædd lán, krefst þess, að stefnda verði dæmt að endurgreiða stefnanda þær kr. 3.741.098, sem stefndi tók við í vísitölubætur.

III.

Málsástæður stefnanda fyrir þeirri kröfu, að stefnda verði gert að greiða kr. 3.741.098, eru þær, að í 1. mgr. 5. gr. laga um Fiskveiðasjóð Íslands nr. 75/1966 segi, að stjórn Fiskveiðasjóðs geti ákveðið stofnun nýrra lánaflokka. Hinn 31. janúar 1973 hafi stjórn stefnda ákveðið að stofna nýjan lánaflokk vegna endurlána á láni, er stefndi hafði tekið hjá Framkvæmdasjóði Íslands, bundið vísitölu byggingarkostnaðar. Hafi stefndi byrjað að lána úr þessum nýja lánaflokki hinn 1. febrúar 1973. Verði að telja óumdeilanlegt, að stofnaður hafi verið nýr lánaflokkur í þessu skyni. Þá segi í nefndri 5. gr. laganna, að nánar skuli kveðið á um nýja lánaflokka í reglugerð. Þá vísar stefnandi til 23. gr. laga nr. 75/1966, en skv. þeirri grein séu skuldunautar Fiskveiðasjóðs skyldir til að fullnægja öllum kröfum og skuldbindingum, sem á þá séu lagðar í lögum og reglugerðum fyrir Fiskveiðasjóð Íslands. Samkvæmt þessu séu því skuldunautar Fiskveiðasjóðs ekki skuldbundnir til að hlíta neinum öðrum kröfum eða skuldbindingum en þeim, sem kveðið sé á um í lögum og reglugerðum sjóðsins, nema nýjar kvaðir eða skuldbindingar séu lagðar á þá, annað hvort með lögum eða reglugerðum

fyrir Fiskveiðasjóð. Ákvæði um heimild fyrir sjóðinn að veita lán, er bundin væru vísitölu byggingarkostnaðar, hafi ekki verið í lögum eða reglugerðum fyrir sjóðinn fyrr en við útgáfu reglugerðarinnar nr. 102/1975, er gefin var út og birt 24. mars 1975. Fram að þeim tíma hafi stefnda verið óheimilt að binda hluta lána sinna vísitölu byggingarkostnaðar. Breyti engu í því efni, þótt stefnandi hafi undirritað lánskjöln með þessu ólög-mæta skilyrði, enda hafi hann engra annarra kosta átt vöð, þar sem stefndi hafi gert það að skilyrði fyrir veitingu lánanna, að þau væri tekin með þessum kjörum. Lánskjörin hafi þannig verið einhliða ákveðin af stefnda, án þess að stefnandi gæti þar nokkru um haggð. Stefnandi hafi heldur ekki átt í önnur hús að venda með lán en hjá stefnda, sem sé langstærsti stofnlána-sjóður sjávarútvegsins.

Af hálfu stefnanda er varnarástæðum stefnda mótmælt sem þýðingarlausum fyrir málið. Er því haldið fram, að b liður 8. gr. laganna veiti stjórn stefnda eingöngu heimild til þess að ákveða lánskjör sjóðsins nánar, allt innan þess ramma, er lögin segja til um lánskjörin, t. d. vaxtakjör og gjalddaga, sbr. 15. gr., og lánstímann, sbr. 13. gr., o. s. frv., en veiti stefnda ekki ótakmarkað ákvörðunarvald til þess að ákveða, hvaða lánskjör skuli vera á lánum sjóðsins, enda væri slíkt andstætt 23. gr. laganna. Þá er því haldið fram af stefnanda, að engu máli skipti varðandi lánskjörin, með hvaða kjörum stefndi fékk peningana, sem hann hafði til ráðstöfunar.

Málsástæður stefnanda fyrir þeirri kröfu, að stefnda verði gert að greiða honum fjárhæð þá, er getur um í kröfulið 2, eru þær, að í 2. mgr. 15. gr. laga nr. 75/1966 um Fiskveiðasjóð Íslands segi, að lántakendur skuli greiða 1/4% lántökugjald. Við áðurgreinda lántöku hafi stefnandi hins vegar verið látinn greiða stefnda 1% í lántökugjald. Með því að stefnda hafi þannig verið óheimilt að taka hærra lántökugjald en 1/4%, beri stefnda að endurgreiða stefnanda mismuninn, sem nemi kr. 14.767.

IV.

Af hálfu stefnda er á það bent, að Fiskveiðasjóður Íslands hafi verið stofnaður með lögum nr. 52/1905 og hafi honum verið stjórnað af Landsstjórninni (atvinnumálaráðuneyti) til ársloka 1930, en með lögum nr. 7/1930 hafi Útvegsbanka Íslands verið falin stjórn sjóðsins og starfræksla. Ný lög hafi verið sett um Fiskveiðasjóð nr. 40/1955, en með þeim lögum hafi ekki verið

gerð nein breyting á stjórn sjóðsins. Með lögum nr. 75/1966 hafi hins vegar orðið mikil þáttaskil í sögu sjóðsins. Þá hafi Fiskveiðasjóður og stofnlánadeild sjávarútvegsins verið sameinuð og sett undir stjórn, sem skipuð sé til tveggja ára í senn eftir tilnefningu Seðlabanka Íslands, Landsbanka Íslands og Útvegsbanka Íslands. Þegar Útvegsbankinn tók við stjórn og starfrækslu Fiskveiðasjóðs 1931, hafi sjóðurinn skuldað m. a. lán í dönskum krónum. Á árunum 1932 og 1933 hafi sjóðurinn hagnast á gengisbreytingum um kr. 244.000, en á árinu 1939 hafi sjóðurinn tapað af sömu ástæðum rúmlega kr. 146.000 og hafi mismunurinn, tæplega kr. 98.000, verið lagður í stofnsjóð í árslok 1941. Í maí 1957 hafði Fiskveiðasjóður tekið lán í dollurum og á því ári hafi sjóðurinn tapað rúmlega kr. 136.000 vegna gengisbreytinga. Á síðari hluta ársins 1958 hafi sjóðurinn tekið þrjú lán í dollurum og þrjú lán í þýskum mörkum. Á því ári hafi sjóðurinn tapað rúmlega 6.1 milljón króna vegna gengisbreytinga og á árinu 1960 hafi hann tapað rúmlega 21.9 milljónum króna. Til að afstýra frekari gengistöpum, sem óhjákvæmilega hefðu haft mjög lamandi áhrif á starfsemi sjóðsins, hafi Alþingi samþykkt lög, sem gengu í gildi 10. mars 1961, um breytingu á lögum Fiskveiðasjóðs frá 1955 þess efnis, að sjóðnum sé „heimilt að áskilja, að ný lán úr sjóðnum endurgreiðist með breytilegri fjárhæð, sem nemi gengisbreytingu íslenskra króna á lánstímanum.“ Þetta ákvæði hafi efnislega verið tekið upp í 16. gr. laga nr. 75/1966 um Fiskveiðasjóð Íslands, sbr. 16. gr. núverandi laga um Fiskveiðasjóð Íslands nr. 43/1976.

Með bréfi, dagsettu 14. ágúst 1972, hafi Framkvæmdasjóður Íslands tilkynnt stjórn Fiskveiðasjóðs, að hluti af því fjármagni, sem Fiskveiðasjóði væri ætlað, væri bundið vísitölu byggingarkostnaðar. Stjórn Fiskveiðasjóðs hafi verið mjög treg til þess að samþykkja þessa lántöku vegna vísitöluákvæðisins, en hafi hins vegar talið sig tilneydda að taka lánið vegna fjárskorts sjóðsins og þar sem önnur lán stóðu ekki til boða. Á sama fundi og lántakan var endanlega ákveðin hafi einnig verið ákveðið að endurlána fé með sömu kjörum. Leitað hafi verið eftir samþykki sjávarútvegsráðuneytisins og Seðlabanka Íslands. Að fengnu samþykki þessara aðilja hafi útlán hafist á þessu fé í samræmi við ákvörðun stjórnar sjóðsins og auglýsingar þar að lútandi.

Því er haldið fram af hálfu stefnda, að hin umdeildu lán hafi verið veitt stefnanda til að standa straum af byggingarkostnaði

nýs skips. Lánið hafi því óumdeilanlega verið eðli málsins samkvæmt stofnlán. Í 2. gr. laga nr. 75/1966 um Fiskveiðasjóð Íslands, sem í gildi voru, þegar umrædd lán voru veitt, segi m. a., að hlutverk Fiskveiðasjóðs sé að veita stofnlán gegn veði í fiskiskipum. Í 8. gr. sömu laga segi, að verkefni stjórnar Fiskveiðasjóðs sé m. a. „Ákvarðanir um útlán sjóðsins og lánskjör.“ Hin umdeildu lán hafi verið stofnlán og því í eðli sínu ekki verið frábrugðin öðrum lánum, sem Fiskveiðasjóður Íslands veitti út á skip stefnanda. Þau hafi hins vegar verið frábrugðin að því leyti, að kjör þeirra voru önnur. 5. gr. laganna heimili stjórn Fiskveiðasjóðs að ákveða stofnun nýrra lánaflókka. Þessi grein geti ekki átt við, nema stjórn sjóðsins ætli sér að fara út í lánveitingar, sem ekki falli undir 2. gr., þ. e. fari að veita lán, sem ekki séu stofnlán.

Af hálfu stefnda er viðurkennt, að af dskj. nr. 3 og 5 megi ráða, að stjórn Fiskveiðasjóðs Íslands hafi talið rétt og e. t. v. nauðsynlegt, að gefin væri út reglugerð um hin vísitölubundnu lán. Þó að þannig hafi verið rætt um nýja lánaflókka í fundargerðum Fiskveiðasjóðs og víðar, þá breyti það ekki eðli lánaanna né tilgangi og geti heldur ekki svipt stjórn sjóðsins laga-
legum rétti til að taka ákvarðanir um þau upp á sitt eindæmi skv. 8. gr. laganna.

Af hálfu stefnda er vitnað til 24. gr. laga nr. 75/1966, þar sem segir: „Sjávarútvegsmálaráðherra getur með reglugerð sett nánari ákvæði um starfsemi Fiskveiðasjóðs.“ Er á það lögð áhersla, að ráðherra *geti* með reglugerð sett nánari ákvæði um starfsemi sjóðsins. Það sé því ekki gert að neinni skyldu að setja reglugerð og því hafi ákvarðanir sjóðsstjórnarinnar, sem byggjast á lögum sjóðsins, verið bindandi án reglugerðar.

Þá er af hálfu stefnda vitnað til 6. gr. laga nr. 71/1966 um verðtryggingu fjárskuldbindinga. Er því haldið fram, að þar sé að finna heimild í lögum fyrir stefnda til að verðtryggja lán.

Varðandi annan kröfulið stefnanda er á það bent af hálfu stefnda, að staðreyndin sé sú, að Fiskveiðasjóður hafi ekkert lántökugjald tekið til sjálfs sín af lánnum þeim, sem um er fjallað. Af láni því, sem sjóðurinn tók og endurlánaði, greiði hann sömu vexti (6¼% p. a.) og lántökugjald (1%) og tekin hafi verið af hinum endanlegu lántakendum. Hér sé því um hreint endurlán að ræða með nákvæmlega sömu kjörum og Fiskveiðasjóður hafi orðið að sæta. Er því haldið fram, að stjórn sjóðsins hafi haft fulla heimild til þess að taka bindandi ákvarðanir um lán-

tökugjaldið samkvæmt 2. mgr. 15. gr. laga nr. 75/1966. Hafi stefndi því haft fullt leyfi til að láta stefnanda greiða ekki aðeins 1% í lántökugjald heldur 1¼%. Einnig er því haldið fram, að ákvæði 6. gr. laga nr. 71/1966 hafi veitt stefnda heimild til að krefja stefnanda um 1% lántökugjaldið.

Þá er því að lokum haldið fram af hálfu stefnda, að stefnanda hafi borið skylda til að neita að taka lán með skilmálum, sem hann taldi ekki standast að lögum, eða áskilja sér rétt til að endurkrefja stefnda um það fé, sem ólöglega yrði af honum tekið. Slík afstaða hefði orðið til þess, að þá strax hefði verið úr því skorið, hvort stjórn Fiskveiðasjóðs færi að lögum. Ef svo hefði ekki reynst, þá hefði að sjálfsögðu strax verið úr bætt og útlán getað haldið áfram með eðlilegum hætti. Þetta hafi stefnandi látið undan fallast og beri því þegar af þessum ástæðum að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í málinu.

V.

Veðskuldabréf þau, sem mál þetta fjallar um, eru tvö, og eru bæði út gefin af stefnanda til stefnda. Það fyrra er að fjárhæð kr. 1.756.000, útgefið 15. mars 1973, en hið síðara er að fjárhæð kr. 213.000, útgefið 28. maí 1973. Bæði veðskuldabréfin hafa svofelld ákvæði að geyma:

„Til viðbótar hverri einstakri greiðslu vaxta og afborgunar af láni þessu skal lántakandi greiða á hverjum gjalddaga eða greiðsludegi, sé hann síðar, verðuppbót af vaxta- og afborgunargreiðslu lánsins, er miðast við hækkun byggingarvísitölu frá 708 stigum, til gjalddaga eða greiðsludags. Lækki byggingarvísitalan niður fyrir framangreint mark, skulu greiðslur vaxta og afborgana fara fram á nafnverði. Miðað er við byggingarvísitölu þá, er kveðið er á um í lögum nr. 25/1957, og síðari breytingar, er á henni kunna að verða gerðar.

Heimilt er að greiða aukaafborgun af láni þessu á gjalddögum lánsins, enda sé tilkynnt um slíka ákvörðun eigi síðar en 5. júní ár hvert. Af slíkum aukaafborgunum greiðist sama vísitölulag og greiða ber af hinum sammingsbundnu endurgreiðslum lánsins.

Af láni þessu skal greiða 1% í lántökugjald og greiðist fé þetta við undirskrift skuldabréfs þessa.“

Á þeim tíma, sem hér skiptir máli, voru í gildi lög nr. 75/1966 um Fiskveiðasjóð Íslands. Samkvæmt 2. gr. þeirra laga er það hlutverk Fiskveiðasjóðs að efla framleiðslu og framleiðni

í fiskveiðum, fiskiðnaði og skyldri starfsemi með því að veita stofnlán, m. a. gegn veðum í fiskiskipum. Ofangreind lán voru stofnlán vegna byggingar stálfiskiskipsins Brynjólfs, ÁR 4. Gegn mótmælum stefnda er ósannað, að lán þessi hafi verið veitt samkvæmt nýjum lánaflokki. Var því eigi út af fyrir sig nauðsynlegt, að ráðherra kvæði nánar í reglugerð á um útlán þessi.

Þegar ofangreind lán voru veitt, var í gildi 6. gr. laga nr. 71/1966 um verðtryggingu fjárskuldbindinga, en hún hljóðar svo:

„Opinberar fjárfestingalánastofnanir, sem stofnaðar eru með lögum, skulu hafa heimild til að veita verðtryggð lán af eigin fé sínu og endurlána verðtryggt fé. Lánskjör slíkra lána skulu ákveðin af stjórn stofnunarinnar að fengnu samþykki ráðherra, sem stofnunin heyrir undir, svo og Seðlabankans.“

Með bréfi, dagsettu 27. desember 1972, til sjávarútvegsráðuneytisins óskaði stefndi þess, að ráðuneytið samþykkti fyrir sitt leyti, að sjóðurinn endurlánaði lán frá Framkvæmdasjóði Íslands. „Lánið er kr. 124.000.000.00 til 12 ára, greiðist 1. ágúst ár hvert, í fyrsta sinn 1. ágúst 1973. Lánskjörin eru 1% lántökugjald, 6¼% vextir og með byggingarvísitölu“. Í bréfinu segir einnig: „Leyfum vér oss hér með að óska eftir, að hæstvirt ráðuneyti samþykki fyrir sitt leyti, að sjóðurinn endurláni fjárhæð þessa með vísitöluákvæði og öðrum þeim kjörum, sem að framan greinir.“

Svarbréf sjávarútvegsráðuneytisins er dagsett 16. janúar 1973 og hljóðar svo:

„Vísað er til bréfs Fiskveiðasjóðs Íslands, dags. 27. desember s.l., um vísitölutryggð lán.

Ráðuneytið er samþykkt því, að Fiskveiðasjóður endurláni fjárhæð þá, sem nefnd er í ofangreindu bréfi, með vísitöluákvæði og öðrum kjörum, sem stjórn sjóðsins ákveður.

F. h. r.

e. u.

Gylfi Þórðarson“

Hér fyrir dómi hefur Gylfi Þórðarson, deildarstjóri í sjávarútvegsráðuneytinu, skýrt svo frá, að ofangreint bréf hafi hann samið og lagt því næst fyrir þáverandi sjávarútvegsráðherra, sem hafi lesið bréfið og samþykkt efni þess.

Stefndi óskaði einnig eftir samþykki Seðlabanka Íslands á endurlánum á ofangreindu fé. Svarbréf Seðlabankans er dagsett 15. febrúar 1973. Þar segir m. a.:

„Í bréfi yðar, dags. 6. þ. m., leitið þér staðfestingar á lánskjörum, sem þér munuð áskilja í framlánum spariskírteinafjár, sem þér hafið fengið að láni hjá Framkvæmdasjóði Íslands, að fjárhæð 124 millj. króna til 12 ára með 6¼% vöxtum, 1% lántökugjaldi og bundið vísitölu byggingarkostnaðar.

Með vísun til 6. gr. laga nr. 71/1966 um verðtryggingu fjárskuldbindinga samþykkjum vér fyrir vort leyti ofangreindá lánskjör.“

Fallast ber á með stefnda, að honum hafi að fengnu samþykki ráðuneytisins og Seðlabanka Íslands verið heimilt að endurlána stefnanda umrætt fé með þeim kjörum, sem um ræðir, þar með að taka 1% lántökugjald. Að því er lántökugjaldið varðar þá þykir þessi niðurstaða ekki brjóta í bága við 15. gr. laga nr. 75/1966, þar sem 1% lántökugjaldið var hluti af lánskjörum láns Framkvæmdasjóðs Íslands. Þá verður heldur ekki á það fallist með stefnanda, að það geti skipt máli, þó að reglugerð hafi síðar verið sett samkvæmt heimild í lögum nr. 75/1966, reglugerð nr. 102/1975, þar sem fram er tekið í 7. gr., að opnaður hafi verið nýr lánaflokkur til endurlána á vísitölutryggðum lánum.

Niðurstaða málsins verður því sú, að sýkna ber stefnda af kröfum stefnanda, en rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Bjarni Kristinn Bjarnason borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Fiskveiðasjóður Íslands, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Meitilsins h/f, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.
